

JERNBYRDEN

JELLING HERITAGE | VERDENSARV I ØJENHØJDE

særudgave

Hans Krull, Peter Birk

Adam Bak,

Erik Bendixen, Peter Møller, Kristian Bøcker

Flemming Midtgaard, Ole Grangaard Olesen, Brian Karmark

Historien om overgangen mellem asatro og kristendom

STRINGENS OG STILISME MØDER ANARKI OG INTUITION

Birk og Krull er et samarbejde og et sammenstød: Et smukt velordnet sammenstød

Af Ole Grangaard Olesen og Flemming Midtgaard

Den unge Peter Birk, der er kendetegnet ved sin stringente, ornamentariske og stillistiske kunst møder anarkisten, grafikerer og den mere løse og spontane kunstner Hans Krull; samarbejdet er et sammenstød: Et kaotisk og dog, alligevel, smukt velordnet sammenstød.

Hans Oldau Krull og Peter Birk har efterhånden arbejdet sammen i flere år.

Deres fælleskab og store gavlmalerier begynder med en samtale, udforskning, ny samtale, ny udforskning om og om igen og derudfra udarbejdes en trykt grafisk skitse. Det grafiske tryk er det unikke "blue-print" for et nyt værk.

På Hans Krulls værksted i hans særlige presse udformes et kunst-tryk der danner grundlag for det opskalerede og kolorerede maleri der kan være mere end 50 kvm.

I dette tilfælde Maleriet Poppo's Jernbyrd, der kan ses fra et af byens torve og stort set fra hele monument-området i Jelling.

Vores oplæg til kunstnerne er Poppo's Jernbyrd og samtidig ønsker vi os et maleri der kan gå i dialog med Palisadeområdet og monumenterne i Jelling.

- Vi ønsker os et maleri der i et moderne sprog fortæller en om Danmark og religions-skiftet, personificeret ved munken "Poppo" og fortællingen om "Poppo's Jernbyrd". De to kunstnere har fået helt frie hænder.

I processen besøger Peter Birk og Hans Krull flere gange Jelling, ligesom de flittigt besøger Kongernes Jelling (Nationalmuseet) og får en snak med museumsinspektørerne. Derudover tager Hans på studierejse til Tyskland for at få et indblik i datidens gejstlige og deres fremtoning.

I løsningen af opgaven fokuserer kunstnerne på hver deres opgave. Peter Birk koncentrerer sig om den før kristne tid med moderne, men tro, slyngede ornamentar og mytiske symboler. I Peter's arbejde på gavlmaleriet såvel som i det grafiske værk; ser man "Yggdrasil", livets træ, og grisen "Særimner", Odins gris, som er kilde til rigeligt og evigt frisk koge-flæsk i "Valhal".

Hans Krull koncentrerer sig om personerne munken "Poppo" og Dronning Thyra. Vores fortolkning er, at hun holder et mistænksomt øje med "Poppo", der samtidig viser sin uskadte hånd frem, som et bevis for styrken i den kristne tro.

Foto af Christina Capetillo

HVIS MAN HAR NOGET AT BYDE PÅ

Historien, kulturarven og nærheden til Vejle, Givskud ZOO, Legoland og Billund giver muligheder for stor kunst

Af Ole Grangaard Olesen og Flemming Midtgaard

Peter Birk og Hans Krulls værker er af international kvalitet og de to kunstnere er nu en del af den eksklusive gruppe af danske topkunstere i Jelling.

Jelling er en lille stationsby mellem Vejle og Billund. I dag er byen en af de fire centerbyer i Vejle kommune. I byen bor små fire tusind indbyggere.

Togene fra Københavns lufthavn passerer byen og fortsætter videre til Herning og Struer længere vest på. På trinbrættet i Jelling hopper de studerende af og begiver sig til UCL det gamle pædagog- og lærer seminarium er nerven i byen i mere end 180 år.

Jelling har sin eksistensberettigelse som en vigtig dansk uddannelsesby, sådan var det og sådan forventede vi alle at det skulle blive ved med at gå: Det var indtil årtusindskiftet, hvor forandringerne i næsten bogstavelig forstand "skyllede ind over byen". - Verdensarven kom i fokus, kan man sige. Før den tid kunne alle kravle op og ned af Jellingstenen, og dét var dét.

Men nu skulle der bygges, rives ned og det hele skulle laves om.

Fra central hold inde i Vejle Kommune, og med hjælp fra Mærsk Fonden, Slots- og kulturstyrelsen og Nationalmuseet strømede midler, visioner og velvilje til byen. Væk var det lokale værtshus og mødested. Bymidten blev reelt fjernet og nu er byen opdelt i flere områder med en besværlig infrastruktur.

Der var forvirring, der var vrede og der var modstand: - Hvad skal vi med Verdensarv? Hvis vi ikke har nogen by tilbage? Spurgte skeptikerne sig selv og blev lidt mavesure.

Vi mener, at Verdensarven giver Jelling de bedste udviklingsmuligheder som en lille by kan ønske sig. Forandringerne har skabt en ny platform - Byens tema er Vikinger og Vikingerne er stadig populære på "Streaming" og "Gaming"; og det sælger i hele verden.

Det samme gælder Danmarks bedste kunstnere. De kan vælge at udstille i København, Berlin, Basel eller Barcelona. Men nu udstiller de også her - i Jelling. Nogle af kunstnerne har også blivende værker det er placeret rundt omkring i byen - det gælder Ingvar Cronhammar, Alexander Tovgaard, Ole Christensen, Sonja Ferlov Mancoba og nu også Peter Birk og Hans Krull.

PRIKKEN OVER IÉT

Det er i monumentområdet at turister går rundt i ferier og weekender, men på hverdage er det byens store rekreative område for de lokale

Af Erik Bendixen fra Jelling Sparekasses Fond

”

-Når vi som fond vælger at gå ind i et projekt, så skal det først og fremmest give mening for fonden og ikke mindst for de mennesker der er involveret i projektet og i det her tilfælde naturligvis også brugerne.

Det har været en glæde for Jelling Sparekasses Fond at kunne bidrage og følge tilblivelsen af det meget synlige og meget spændende maleri centralt placeret i Jellings monumentområde.. Hver dag passerer de lokale bymidten og monumentområdet, når de cykler til og fra skole og arbejde. Derfor er det vigtigt at have god kunst, der kan opleves i vores fælles uderum

”

-Prikken over iét er det her katalog og de 100 grafiske kunsttryk som man selv kan investere i og derved få et unika værk.

POPPOS JERNBYRD ER EN POLITISK HISTORIE

Det lå i kortene, at hvis ikke danskerne selv gjorde noget for at forandre sig og skifte til den fælles europæiske religion, så ville de komme sydfra og gøre det for os

Af Adam Bak, Museumsinspektør, Kongernes Jelling

Legenden fortæller, at Harald Blåtand fik besøg af en munk ved navn Poppo som overbeviste ham om, at den kristne Gud var stærkere end de gamle nordiske guder. Dette gjorde han ved at tage et stykke rødglødende jern i hånden for derefter at fremvise en helt uskadt hånd.

Alt tyder dog på at det var en kongelig beslutning taget på baggrund af politiske og økonomiske overvejelser, frem for religiøse.

- Personligt mener jeg at Harald Blåtand var en guddommeligt god politiker.

Presset fra det kristne Europa var nemlig ekstremt stort på dette tidspunkt. Det lå i kortene, at hvis ikke danskerne selv gjorde noget for at forandre sig og skifte til den fælles europæiske religion, så ville de komme sydfra og gøre det for os – og den slags har en tendens til at gøre ondt!

Der var også med stor sandsynlighed et internt pres på Harald Blåtand for at forandre samfundsordenen. Asatroen, som den kaldes, var nemlig en religion forbeholdt eliten. Den gamle religion dikterede, at den status man havde i dette liv ville man tage med sig til det næste. Så hvis man f.eks. var høvding eller konge, så var man sikker på, at når man vågnede op igen i det hinsides, så var man stadig øverst i hierarkiet.

Knap så tiltalende har denne ide været for de fattige, trællene og alle andre fra de laveste sociale klasser i samfundet. "Det kan godt være dit liv er skidt nu, men når du dør og vågner op igen, så er det stadig noget skidt" er ikke en sætning der ligefrem indgyder håb for fremtiden!

Teksten er skrevet af Adam Bak i forbindelse med indvielse af gavlmaleri Poppos Jernbyrd

Harald havde derfor behov for at forandre tingenes tilstand og vise både det internationale samfund og hans eget folk, at han var fremskridtets og fremtidens mand. Men han skal samtidigt vise at han ikke er nogen skødehund og at det er hans beslutning, ikke noget dikteret af andre. I den sammenhæng bliver denne munk ved navn Poppo ganske interessant som historisk person.

Det kræver dog lidt baggrundsviden. Det er nemlig sådan at Paven på Harald Blåtands tid lige havde etableret et nyt ærkebispesæde ved Hamborg, hvis opgave det blev at kristne Norden. Det gamle ærkebispesæde i Køln havde ved dette træk mistet land og magt til Hamborg og de lå derfor i en åben intern strid.

- Jeg er ret sikker på at Harald var vidende om denne interne magtkamp inden for kirken, bemærkelsesværdigt er det i hvert fald, at umiddelbart efter Haralds store runesten i Jelling stod færdig, fik Køln en ny ærkebiskop ved navn Folkmar. Og her kommer humlen så: Kirkelige folk ved navn Folkmar blev ofte kaldt Poppo på dette tidspunkt. Poppo er en omskrivning af det latinske ord, *populus*, som betyder folk.

Med andre ord så synes jeg at der tegner sig et billede af en konge som kendte de politiske spilleregler helt op på de højeste niveauer.

Han valgte en repræsentant fra det konkurrerende ærkebispesæde til at stå for den officielle konvertering, på den måde fik Paven sin vilje, samtidig med at både Paven og Ærkebispesædet i Hamborg fik en lang næse.

Havde det ikke været for Haralds evne til at navigere i de politiske intriger i Europa, havde han ikke formået at skabe et samlet kongerige, som inden for kort tid voksede sig så stort og magtfuldt, at hans barnebarn kunne kalde sig Knud den Store – hersker over det meste af Nordeuropa.

”

- Asatroen, som den kaldes, var skræddersyet til eliten...

Museumsinspektør Adam Bak i Jelling Monumentområde.
I baggrunden de hvide betonsøjler skabt af den dansk-svenske kunstner Ingvar Cronhammar og arkitekt Kristine Jensen.

”

- Personligt mener jeg at Harald Blåtand var en guddommelig god politiker.

Kongernes Jelling er et museum og besøgscenter tæt ved Jelling-monumenterne, der fortæller historien om tiden, da Jelling var centrum i den danske historie, hvor Gorm den Gamle og Harald Blåtand levede.

Museet viser Jellingstenene, gravhøjene, kirken og palisaden som den måske så ud oprindeligt og museet præsenterer hele tiden ny viden om vikingetiden

EN HISTORIE OM EN RELIGION DER SKIFTER FORM

Måske anede dronning Thyra at en ny tid var på vej. At det var på tide med en ny forbindelse til det hellige?

Af Kristian Bøcker forfatter, samfundsdebator og præst

Der er altid noget, der går forud. Der er aldrig noget, der bare begynder. "I begyndelsen skabte Gud himlen og jorden", står der først i Bibelen – og vi tænker alligevel, at der før begyndelsen må have været noget. Gud for eksempel, men hvad eller hvem var der forud for Gud?

Vi kan ikke rigtigt tro eller tænke, at der ikke gik noget forud for noget. Ligesom når vi spørger, hvad du før lavede, før vi mødtes, hvem du tidligere var gift med, og hvor du egentlig kommer fra? Der er altid noget, der går forud for.

Nu ved jeg det jo ikke – har kun hørt det på rygteplan – men alligevel: - Hvis nu kvinden på billedet, kvinden med de alvorlige øjne deroppe ved siden af den aldrende biskop Poppo, er Thyra, Gorms Thyra, så handler det måske om det, der gik forud – forud for religionsskiftet.

Og måske – og nu leger vi med tanken, som billedet måske gør det – måske var også Thyra den, der forud for religionsskiftet fornemmede, at tiden var ved at være inde. En slags kvindelig religiøs intuition. Hvad der gik forud, ved vi ikke, men de gamle guder må vel have tabt deres kraft.

Derfor spørger Harald efter, om der er kraft og styrke i den Gud, som Poppo kommer med.

Og måske havde Thyra forud fortalt biskoppen, at det var det, der var på spil: - Havde biskoppens Gud, Hvide Krist, havde han styrke til at stå imod truslen fra syd og til at sikre år og vækst - og liv og død og samfund?

Måske anede Thyra – forud for sin mand, men måske også forud for sin søn – at forbindelsen til styrken var blevet svag, var på vej til at forsvinde. Og at tiden var kommet til at forbinde sig med det hellige på en ny måde. Eller forbinde sig med et nyt helligt. Og måske foresvævede det Harald – måske huskede han, hvad hans mor forud havde sagt, da Poppo en dag stod derude og bankede på palisaden. Og Harald bød ham ind og bad ham bære jernbyrd.

Og en ny forbindelse til det hellige blev knyttet. Eller til det nye hellige, som Poppo ved at bære jernbyrd viste havde den styrke, som det gamle hellige havde mistet.

”

- Hvad der gik forud, ved vi ikke, men de gamle guder må vel have tabt deres kraft.

”

- Kirken står der stadig, man kan såmænd undre sig over at den er der endnu. Og at ingen kræver den revet ned til fordel for en p-plads eller et butikscenter.

Måske mærkede Thyra forud for Religionsskiftet, at samfundet var ved at kvæles, at verden var blevet for lukket. Og at landet og livet skulle genforbindes med det hellige, med styrken, med det, der ligger udenfor vores magt. Med det, der er i, under, bag rummet, vejret, skyerne, havet, markerne, menneskene, de højstemte ord i kirken, dåbens livgivende vand og nadverens brød og vin, som opretter og genopretter forbindelsen til det hellige.

Og kirken står der stadig – ja, diktatorisk har den indimellem været. Og man kan såmænd undre sig over, at den er der endnu. Og at ingen kræver den revet ned til fordel for en p-plads eller et butikscenter.

Måske fordi vores samfund – så løsgjort det ellers er fra det religiøse overprincip – og godt for det – stadig har brug for påmindelsen om, at vi ikke skal være og bære alting selv.

Tak for maleriet på gavlen og det smukke grafiske værk – hvis man må sige det!?

Det er storslået, synes jeg. Må det minde os om, at noget gik forud for os; at der altid er noget forud for os.

KUNST OG KULTUR ER MERE VIGTIG END MAGTHAVERNE PÅ CHRISTIANSBORG

Portræt af Hans Krull

Hans Krull er en mand i konstant udvikling, og selvom han vender tilbage til en tidligere udtryksform er det aldrig helt det samme. Han inspireres af andres kreativitet og har et gåpåmod, der ofte bringer ham ud i et arbejde med nye værktøjer, og ikke mindst samarbejdet med den yngre kunstner Peter Birk har været intens i de seneste par år.

Vi er på besøg i Hans' værksted nord for Aarhus. Her i værkstedet står den særlige grafiske maskin-presse, som benyttes til unika-tryk af "Jernbyrd". Hans har givet maskinen et øge-navn, som vi ikke vil sætte på print i denne sammenhæng - men lad os bare sige at der er tale om en stor maskine, der kan levere tryk i plakat-størrelser.

-Hvis man er god til at male med en pensel, skal man bruge et andet værktøj. For man skal passe på, at man ikke bruger det, som man er god til, som en hovedpude. Så går man i stå, og så bliver det kedeligt at se på," forklarer Hans Krull og peger ud i værkstedet lokaler, hvor grafiske tryk, store malerier men også skulpturer og kunst-installationer er placeret i noget der minder om organiseret kaos.

Inspiration, idérigdom og høj arbejdsmoral er det som værkstedet også vidner om. Hans Krull tænder en cigaret, læner sig tilbage i den gamle kontorstol, med et utal af malerpletter og siger: - Kunsten kan være med til at sparke til folks nysgerrighed, og så er man altså nået langt. Fordi folk der er nysgerrige bliver aldrig snæversynede, og det udvider horisonten.

Hans Krull er ikke en mand der "slår op i banen", tværtimod. Krull arbejder næsten alle ugens dage og ofte fra tidlig morgen til sent nat. De mange bestillingsarbejder og de store gavlmalerier er hårdt arbejde, ofte er der en stram tidsplan, hvor kraner og stilladser står til rådighed i et bestemt antal dage. Når solen går ned, skal en lysstærk projekter projektere en grafisk skitse op på det udvalgte område: - "Og om sommeren er det temmelig sent om sommeren", pointerer Hans Krull.

Hvis Hans ikke arbejder finder man ham oftest på Bali, som efterhånden er blevet det andet hjemsted.

“
- *Kunsten er for alle. Kunsten er den mørtel, der får samfundets identitet til at hænge sammen. Hvis der ikke var kunst, var der ikke design, ballet, musik osv. Det hele ville ligne indersiden af Hitlers bunker*

DET SKAL SGU' VÆRE ODENTLIGT!

Peter Birks kunstneriske karriere trækker rødder helt tilbage til teenageårene, hvor Peter startede inden for graffiti og streetart

Portræt af Peter Birk

Med en baggrund i Street Art og som ejer af Galleri Grisk i Aarhus har Peter skabt mange gavlmalerier i ind- og udland og Peter er en vild knægt, der maler smukke krukke, palmer og kakler i feminine farver.

I løbet af de helt unge år begynder kunsten og lysten til at udtrykke sig kreativt at vokse i den unge Peter Birk. Passionen for kunst betyder at Peter i løbet af nogle få år blev en af Danmarks førende street art-kunstnere.

I dag har Peter bevæget sig langt væk fra de normer og konventioner, der, også, er en del af Street-art. Peter Birk skaber malerier med krukke og vaser i lækre, næsten sydlandske farver, fyldt med ornamentik og symbolik. Men Peters kunst er ikke et klassisk "skønmaleri", der er en friskhed og naturlig maleglæde til stede, der gør at du bare tænker: Wow! Det er fedt, det dér! Fordi det smukke har så moderne og storbyagtig en vibe bliver det aldrig FOR romantisk, for når Peter maler er det farverigt, skævt og vildt.

Stædig og vedholdende indsats

Peter Birk er særlig kendt for sin evne til at arbejde med motiver med en stor nysgerrighed men har samtidig det motto: - Det skal være ordentligt, eller vil jeg ikke tage opgaven.

- Da jeg og Hans fik opgaven med at skildre overgang mellem Vikingernes ase-tro og "den nye kristendom", gik vi til opgaven med stor nysgerrighed. - Vi elsker at tilegne os ny viden, og med min baggrund som tatovør, så tog jeg fat i den særlige Jelling-stil fra Vikingetiden. Det er en fantastisk ornamentik, der løber uendeligt uden begyndelse og uden afslutning. Ud fra min, og Hans´ research maler vi vores helt egen udgave.

- Altså vores personlige fortolkning af Jelling-stilen, Dronning Thyra og den gejstlige munk og biskop Poppo.

Biografi

Peter Birk har flere solo- og gruppeudstillinger bag sig i både ind- og udland. Bl.a. kan nævnes udstillinger på Christoffer Egelund Gallery og Galerie Wolfsen samt Art Basel i Miami og Helium Cowboy Galleri i Hamborg.

Ud over at være street-art-kunstner er Peter en dygtig organisator, der i flere år har samlet nogle af europas bedste street artister til Aarhus Festuge.

Sammen med kammeraten Anders Grant ejer han desuden Galleri Grisk.

I dag placeret i de gamle bygninger fra Ceres bryggerierne. Her har Peter og Anders skabt et arbejdsfællesskab for tatovører samt maler- og streetart kunstnere.

THYRA VAR VIKINGERNES DRONNING

Vi ligger stadig under for et kvindesyn, som igennem årtusinder har gennemstrømmet de store verdensreligioner, der i høj grad er udviklet i en tid, hvor politisk, maskulin magt og krig definerede dagsordenen. Opdagede kvinderne i vikingetiden hvad der ramte dem da religionsskiftet blev indført. Tidligere var kvinderne bærere af de religiøse ritualer. Nu blev de beordret at tie i forsamlinger! I det 21' århundrede er kvindelige præster endnu ikke en selvfølge i den danske folkekirke.

"Historien giver os en milliard muligheder for scenarier, som kunne have været sket, men jeg kan alligevel ikke lade være med at tænke, hvad nu hvis kvinderne i de første kristne menigheder havde vundet deres kamp for ligestilling, og kvindelige præster var blevet tilladt for næsten 2000 år siden? Der var faktisk flere generationer af kvinder, som havde indflydelse, før mændene lukkede adgangen til magten for kvinderne igen. Var det ikke sket, så havde den vestlige verdens kvindesyn været fundamentalt anderledes. Derfor er det også vigtigt at holde fast i ligestillingsdebatten i dag og udfordre de gamle kønsroller og sædvaner." - Jeanette Varberg.

- Jeg er enig med Times Magazine: Metoo er en vigtig bevægelse, for vi kvinder er slet ikke færdige med at løsrive os fra den gamle indbildning af, at kvinder skulle være mænd underlegne - Jeanette Varberg